

Боровик А. В.,*доктор юридичних наук, професор, відмінник освіти України,
віце-президент з наукової роботи
Науково-дослідного інституту публічного права
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1834-404X>***Тимчишин П. А.,***курсант
Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-1415-8957>*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Анотація. У статті досліджено адміністративно-правовий вимір трансформації державного регулювання в умовах цифровізації публічного управління. Проаналізовано вплив цифрових технологій на зміну природи адміністративно-правових відносин, зокрема у частині автоматизованого прийняття рішень, трансформації процедурних гарантій та інституту відповідальності. Окреслено проблеми правової невизначеності, алгоритмічної непрозорості та транскордонності цифрових відносин. Обґрунтовано необхідність адаптації адміністративно-правових механізмів із збереженням пріоритету прав і свобод особи.

Цифровізація охоплює практично всі сфери публічного управління. В Україні протягом останніх років реалізовано низку масштабних ініціатив у сфері цифрової трансформації державних послуг, зокрема впроваджено електронні сервіси на базі платформи «Дія», розвиваються державні електронні реєстри, запроваджуються засоби електронної ідентифікації. Водночас нормативно-правове забезпечення таких процесів у ряді випадків не відповідає темпам технологічного розвитку, що зумовлює виникнення стану правової невизначеності та ускладнює належну реалізацію прав і обов'язків учасників адміністративних правовідносин. Зокрема, Закон України «Про адміністративну процедуру» 2022 року, попри його фундаментальне значення, не в повній мірі враховує особливості здійснення адміністративних процедур в електронній формі [1]. Така ситуація не є унікальною для України, а відображає загальносвітову тенденцію випереджального розвитку технологічних практик порівняно з їх нормативним закріпленням.

Цифровізація публічного адміністрування є не просто технологічним оновленням інструментарію публічного управління, а принциповою трансформацією самої природи адміністративно-правових відносин. Ця трансформація породжує щонайменше три системні виклики. Перший – виклик правового режиму алгоритмічних рішень: традиційні адміністративно-правові гарантії (обґрунтованість, право на участь, оскарження) мають бути адаптовані до умов, коли рішення приймає не людина, а програмний код. Другий – виклик відповідальності: питання відповідальності за наслідки автоматизованих рішень потребує нових правових конструкцій, що розподіляють відповідальність між розробниками, операторами та органами влади. Третій – виклик транскордонності: національне адміністра-

тивне право в умовах глобального цифрового простору потребує міжнародної координації, що неминуче обмежує традиційну монополію держави на регулювання публічно-правових відносин.

Ключові слова: цифровізація; адміністративне право; алгоритмічні рішення; адміністративна процедура; публічне управління.

Постановка проблеми. Цифровізація суспільних відносин уже не може розглядатися виключно як технологічний процес, оскільки вона набуває системного правового значення та безпосередньо впливає на трансформацію механізмів публічного управління. Традиційна модель адміністративно-правового регулювання сформувалася в умовах, коли взаємодія між публічною адміністрацією та приватними особами здійснювалася переважно у матеріалізованій (паперовій) формі, передбачала значну тривалість процедури та складні механізми оскарження адміністративних рішень.

Натомість сучасний етап розвитку цифрових технологій зумовлює формування якісно нових форм адміністративної діяльності, що характеризуються «електронізацією» адміністративних процедур, впровадженням автоматизованих систем прийняття рішень, а також використанням алгоритмічних інструментів у процесі реалізації владних повноважень. У зв'язку з цим постає питання про відповідність чинної моделі адміністративного права новим умовам функціонування публічної адміністрації, а також про межі її адаптаційної спроможності до цифрових трансформацій.

З огляду на це, предметом дослідження є адміністративно-правовий вимір трансформації державного регулювання в умовах цифрової реальності, що передбачає аналіз не лише змін у формах і методах здійснення публічної адміністрації, а й їх впливу на переосмислення базових категорій адміністративного права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика цифровізації публічного адміністрування є предметом активного наукового осмислення у вітчизняній правовій доктрині. Зокрема, О. В. Петришин та О. С. Гиляка досліджують трансформацію прав людини в умовах цифрової епохи,

обґрунтовуючи необхідність формування належних правових механізмів їх забезпечення та захисту у цифровому середовищі. К. В. Денисенко аналізує становлення цифрових прав людини як прав четвертого покоління та пропонує інституційні підходи до їх гарантування. Р. С. Еннан у своїх працях розглядає процес формування цифрового права як самостійного напрямку правового регулювання, акцентуючи увагу на транскордонному характері цифрових відносин та пов'язаних із цим викликах для національних правових систем.

У межах адміністративно-правової науки окрему увагу приділено трансформації адміністративних процедур під впливом цифровізації. Зокрема, В. К. Колпаков та О. Соловйова підкреслюють, що впровадження цифрових технологій спрямоване на якісну зміну характеру взаємовідносин між публічною адміністрацією та приватними особами, зокрема на підвищення їх прозорості, доступності та орієнтацію на сервісну модель взаємодії.

Аналіз наукових підходів свідчить про поступову еволюцію вітчизняної адміністративно-правової доктрини: від дослідження інституційно-організаційних аспектів реформування системи адміністративних послуг до комплексного осмислення цифрових каналів взаємодії, реєстрової інфраструктури та механізмів електронної ідентифікації як передумов досягнення юридично значущого результату. Зазначені тенденції відображені, зокрема й у працях С. Ю. Влізько, М. В. Дубняка, В. В. Савіцької, Н. Мельника, О. Г. Гуйди, П. О. Макаренка, А. В. Денисової, Л. Л. Савранчук, Т. О. Мацелик, В. Г. Захарової, М. С. Ковтуна, Ю. Костюченка та інших, у яких розкриваються різні аспекти функціонування електронних (цифрових) адміністративних послуг – від концептуальних і процедурних до інфраструктурних, включаючи проблематику платформізації та використання даних у публічному управлінні.

Водночас, попри значний обсяг наукових досліджень, у цій сфері спостерігається певний дисбаланс. Значна увага приділяється технічним та організаційним аспектам цифровізації (електронні сервіси, державні реєстри, автоматизація процедур), тоді як питання процедурних гарантій залишаються менш розробленими.

Таким чином, попри наявність значного масиву наукових досліджень, низка ключових проблем залишається недостатньо розкритою. Йдеться, зокрема, про визначення правового режиму алгоритмічних адміністративних рішень, розмежування відповідальності у сфері цифрового публічного управління, а також забезпечення ефективних гарантій прав і свобод особи в умовах автоматизації адміністративної діяльності.

Визначення мети та завдань дослідження. Метою статті є аналіз трансформації адміністративно-правового регулювання під впливом цифровізації та осмислення нових викликів, які ця трансформація ставить перед публічним адмініструванням. Для досягнення мети визначаються такі завдання: встановити, як змінюються форми взаємодії публічної адміністрації з приватними особами у цифровому середовищі; з'ясувати правову природу алгоритмічних адміністративних рішень та проблему відповідальності за них; оцінити концепцію «цифрового суверенітету» в адміністративно-правовому контексті та окреслити прогнози щодо подальшого розвитку адміністративно-правових інструментів.

Результати досліджень. Адміністративне право традиційно характеризується підвищеною значущістю процесуальної форми як інструменту забезпечення прав і свобод особи. Вимоги до письмової форми адміністративних актів, дотримання встановлених строків, гарантії участі особи в адміністративному провадженні не є проявами надмірної формалізації, а становлять необхідні елементи механізму правового захисту. Умови цифровізації не усувають значення цих гарантій, проте зумовлюють необхідність їх адаптації до нових форм здійснення адміністративної діяльності.

Цифровізація істотно трансформує характер взаємодії між публічною адміністрацією та приватними особами. Традиційні моделі комунікації, що передбачали безпосередню участь посадової особи та використання матеріалізованих носіїв інформації, поступово замінюються електронними інтерфейсами, інформаційними системами та алгоритмічними інструментами. Як зазначає К. В. Денисенко, активне впровадження цифрових технологій зумовило розвиток концепції цифрових прав та сприяло діджиталізації суспільних відносин [2, с. 92]. З адміністративно-правової точки зору це означає ускладнення структури суб'єктного складу публічно-владних відносин: поряд із традиційними суб'єктами владних повноважень – органами виконавчої влади та їх посадовими особами – дедалі більшого значення набувають інформаційні системи та алгоритмічні рішення, правовий статус яких залишається недостатньо визначеним.

Особливої актуальності набуває питання правового режиму автоматизованих адміністративних рішень. У випадках, коли рішення про надання або відмову в адміністративній послугі приймається із застосуванням алгоритмічних інструментів, постає проблема забезпечення дотримання базових адміністративно-правових принципів, зокрема обґрунтованості, пропорційності, а також права особи бути вислуханою. З формально-правової точки зору зазначені гарантії мають застосовуватися незалежно від способу прийняття рішення – людиною чи із використанням автоматизованих систем. Водночас їх практична реалізація ускладнюється через обмежену прозорість алгоритмічних процесів: відсутність зрозумілих для особи пояснень мотивів прийнятого рішення істотно звужує можливості ефективного оскарження, що ставить під сумнів реальність, а не лише формальність відповідних гарантій.

У наукових дослідженнях Шапенко Л. О. та Маньгори Т. В. обґрунтовано звертається увага на феномен так званих «зон юридичної невизначеності», які виникають унаслідок невідповідності чинного нормативно-правового регулювання новим технологічним практикам [3, с. 271]. Такі ситуації є проявом темпорального розриву між динамікою технологічного розвитку та інерційністю правотворчості. Традиційно право функціонує як реактивна система, що адаптується до вже сформованих суспільних відносин. Водночас інтенсивність цифрової трансформації публічного управління обумовлює необхідність перегляду цієї логіки, зокрема у напрямку формування більш гнучких і, певною мірою, випереджальних підходів до правового регулювання.

Не менш важливим є питання збереження та трансформації принципів адміністративного права в умовах цифрового середовища. Як зазначає О. Соловйова, такі базові засади, як верховенство права, законність, пропорційність, прозорість

і підзвітність, зберігають своє значення, проте зазнають змістовної трансформації у зв'язку зі зміною форм здійснення публічного управління. Цифровізація, змінюючи способи взаємодії між суб'єктами публічно-владних відносин, впливає на функціональне наповнення адміністративної процедури як ключового механізму реалізації права на належне адміністрування [4]. У цьому контексті особливого значення набуває забезпечення ефективності процедурних гарантій в умовах електронізації та автоматизації адміністративної діяльності.

Важливим доповненням до зазначеного підходу є позиція В. К. Колпакова, який акцентує, що правова легітимність сервісної держави в умовах цифрового середовища визначається не стільки обсягом цифровізованих послуг, скільки стабільністю принципів їх надання. Закон України «Про адміністративні послуги» закріплює основні засади державної політики у цій сфері, серед яких – верховенство права та юридична визначеність, відкритість і прозорість, оперативність, доступність інформації, захист персональних даних, мінімізація документів і процедурних дій, неупередженість і справедливості, а також зручність для заявників [5, с. 227].

Умови цифровізації зумовлюють необхідність трансформації зазначених принципів у відповідні техніко-правові рішення. Зокрема, принцип юридичної визначеності передбачає формування передбачуваних цифрових процедур та зрозумілих алгоритмів перевірки; прозорість – забезпечення пояснюваності алгоритмічних рішень і доступу до інформації про перебіг розгляду; захист персональних даних – обмеження доступу до інформації та контрольованість її обміну; мінімізація документів – впровадження підходу «дані замість довідок»; принцип доступності та зручності – орієнтацію адміністративних послуг на логіку користувацького досвіду. У цьому вимірі цифрова трансформація постає як своєрідний тест на здатність адміністративного права зберегти свої базові цінності – справедливість, підзвітність та орієнтацію на захист прав особи – в умовах, коли значна частина процедурних дій здійснюється у межах цифрових систем і не сприймається адресатом як традиційна юридична процедура [5, с. 227].

Однією з ключових проблем сучасного адміністративного права є визначення засад відповідальності в умовах алгоритмічного управління. Традиційна модель адміністративної відповідальності ґрунтується на ідентифікації конкретного суб'єкта владних повноважень – органу чи посадової особи, рішення якого може бути оскаржене та який несе юридичну відповідальність за наслідки такого рішення. Використання автоматизованих систем прийняття рішень ускладнює цю конструкцію, оскільки призводить до розпорошення функцій між різними учасниками: розробниками програмного забезпечення, операторами інформаційних систем, органами публічної влади, що впроваджують відповідні технології, та суб'єктами контролю. Відсутність чітко визначеного центру відповідальності створює ризик зниження ефективності правового захисту особи та потребує формування нових підходів до розподілу юридичної відповідальності у сфері цифрового публічного управління.

Окремого аналізу потребує феномен цифрового суверенітету в адміністративно-правовому вимірі. Якщо у класичному розумінні державний суверенітет реалізується через юрисдикційний контроль над визначеною територією та особами, що на ній перебувають, то в цифровому середовищі

такі межі стають менш визначеними. Транскордонний характер цифрових відносин ставить під сумнів ефективність застосування традиційних інструментів національного адміністративного права до правовідносин, що виходять за межі однієї юрисдикції. Як зазначають О. В. Петришин та О. С. Гиляка, цифрове середовище вирізняється віртуальністю та транскордонним характером, що зумовлює необхідність приділення особливої уваги забезпеченню прав людини з урахуванням специфіки їх реалізації в умовах цифровізації [6, с. 24].

Реакція держав на виклики транскордонності цифрових відносин виявляється у формуванні різних моделей регулювання. Умовно можна виокремити два основні підходи. Перший передбачає посилення державного контролю над цифровою інфраструктурою та інформаційними потоками, що супроводжується розширенням повноважень органів виконавчої влади. Другий орієнтований на розвиток міжнародної координації та використання механізмів саморегулювання у поєднанні з правовими гарантіями захисту прав особи. Кожен із цих підходів має різні наслідки для адміністративно-правового регулювання: перший пов'язаний із ризиком звуження обсягу прав і свобод, другий – із ускладненням забезпечення єдності правозастосування та виникненням явища регуляторної конкуренції між юрисдикціями.

Для України, яка реалізує стратегічний курс на європейську інтеграцію, пріоритетною є модель правового регулювання, що поєднує розвиток цифрових інструментів із забезпеченням належних правових гарантій та міжнародною координацією. Прийняття Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» 2021 року [7], а також системний розвиток електронних сервісів на базі платформи «Дія» [8] свідчать про послідовну імплементацію цифрових рішень у сфері публічного управління. Водночас практика цифровізації, зокрема у соціальній сфері, виявляє наявність структурної проблеми – невідповідність темпів оновлення нормативно-правового регулювання швидкості технологічних змін [9, с. 229]. Це зумовлює виникнення стану правової невизначеності та підвищує ризики порушення прав і законних інтересів осіб.

Важливого значення набуває розвиток інструментів електронної демократії як складової сучасного публічного управління. Використання цифрових технологій розширює можливості участі громадян у прийнятті публічно-владних рішень, зокрема через механізми електронних консультацій, онлайн-петицій та інші форми цифрової взаємодії. Разом із тим цифровізація участі супроводжується появою нових ризиків, пов'язаних із можливістю маніпулювання інформаційними потоками, нерівним доступом до цифрових ресурсів, а також загрозами кібербезпеці. З огляду на це зазначені виклики мають безпосереднє адміністративно-правове значення, оскільки впливають на забезпечення легітимності публічної влади та довіри до неї.

Аналіз сучасних процесів дозволяє окреслити основні тенденції подальшого розвитку адміністративно-правового регулювання в умовах цифровізації. По-перше, формування спеціального правового режиму для автоматизованих адміністративних рішень, який має передбачати вимоги до прозорості алгоритмів, забезпечення можливості людського контролю у випадках, що суттєво впливають на права особи, а також встановлення ефективних процедур їх оскарження.

По-друге, розширення кола суб'єктів адміністративно-правових відносин за рахунок включення операторів цифрових платформ, що фактично здійснюють окремі функції публічного адміністрування, а також спеціалізованих регуляторних органів у сфері цифрових технологій. По-третє, трансформація підходів до адміністративної відповідальності у напрямку поєднання індивідуальної та інституційної відповідальності за функціонування цифрових систем і наслідки їх використання. По-четверте, посилення значення наднаціональних механізмів правового регулювання та розвитку елементів міжнародного адміністративного права як відповіді на транскордонний характер цифрових відносин.

Висновки. Адміністративне право володіє належним інструментарієм і доктринальною основою для реагування на зазначені виклики за умови готовності до критичного переосмислення власних базових категорій і принципів. У цьому контексті питання полягає не у спроможності адміністративного права зберегти своє значення в умовах цифрової трансформації, а у визначенні напрямів його подальшого розвитку. Пріоритетного значення набуває з'ясування того, чи забезпечить адміністративно-правове регулювання збереження пріоритету прав і свобод особи як основоположної цінності, зокрема в умовах застосування алгоритмічних інструментів публічного управління, чи, навпаки, набуде переважно формального характеру, не забезпечуючи належного контролю за функціонуванням цифрових систем.

Перспективи подальших досліджень полягають у детальному аналізі конкретних механізмів правового регулювання автоматизованих адміністративних рішень, порівняльному аналізі підходів ЄС та України до цифровізації публічного адміністрування, а також у розробці концептуальних засад адміністративної відповідальності в умовах штучного інтелекту.

Література:

1. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2073-IX / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 15. Ст. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>.
2. Денисенко К. В., Борко І. С., Косов О. М. Реалізація цифрових та інформаційних прав людини в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. Вип. 77. Ч. 1. С. 90–94. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.1.14>.
3. Костенко О. В., Маньгора В. В., Шапенко Л. О., Маньгора Т. В. Нові напрями інформаційного права та дефініції в епоху цифрових трансформацій і електронної юрисдикції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 10. С. 268–274. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-10/61>.
4. Соловійова О. В. Цифровізація адміністративної процедури: сучасний стан і перспективи розвитку. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/tsyfrovizatsiia-administrativnoi-protsedury-suchasnyi-stan-i-perspektyvy-rozvytku/>.
5. Колпаков В. К. Адміністративні послуги в умовах цифрової реальності. Аналітично-порівняльне правознавство. 2026. № 1. Ч. 2. С. 225–229. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.2.36>.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

6. Петришин О. В., Гиляка О. С. Права людини в цифрову епоху: виклики, загрози та перспективи. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. Т. 28. № 1. С. 17–35. DOI: [10.31359/1993-0909-2021-28-1-17](https://doi.org/10.31359/1993-0909-2021-28-1-17).
7. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15 липня 2021 р. № 1667-IX / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 6–7. Ст. 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>.
8. Дія : державні послуги онлайн. URL: <https://diia.gov.ua/>.
9. Медяник В. А. Цифровізація публічного управління в соціальній сфері: адміністративно-правовий вектор трансформації в Україні. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 4. Ч. 1. С. 226–231. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.1.37>.

Borovyk A., Tymchyshyn P. Administrative and legal dimension of the transformation of state regulation in the context of digital reality

Summary. The article examines the administrative and legal dimension of the transformation of state regulation in the context of digitalization of public administration. It substantiates that digital transformation is not limited to the introduction of new technological tools but entails a fundamental shift in the nature of administrative legal relations, forms of interaction between public authorities and individuals, and the mechanisms of exercising public power.

Particular attention is paid to the impact of digital technologies on administrative procedures, including the increasing use of automated decision-making systems and algorithmic tools in the provision of administrative services. The study highlights that while traditional administrative law guarantees—such as reasoned decisions, the right to be heard, and effective remedies—formally remain applicable, their practical implementation becomes significantly complicated in the digital environment due to the opacity of algorithmic processes and limited explainability of automated outcomes.

The paper also addresses the issue of legal responsibility in conditions of algorithmic governance, emphasizing the diffusion of accountability among multiple actors involved in the design, deployment, and operation of digital systems. This raises the need for new legal constructions capable of ensuring effective protection of individual rights. Furthermore, the transboundary nature of digital relations is analyzed as a challenge to the traditional concept of state regulatory monopoly, requiring enhanced international coordination and the development of supranational regulatory mechanisms.

The research concludes that administrative law retains sufficient doctrinal and institutional capacity to respond to these challenges, provided that it undergoes a critical reassessment of its fundamental categories and principles. Ensuring the primacy of human rights in the context of digital governance remains a key criterion for the further development of administrative and legal regulation.

Key words: digitalization; administrative law; public administration; algorithmic decision-making; administrative procedure.

Дата першого надходження статті до видання: 14.06.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.07.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.09.2026